

A black and white portrait of a man with a serious expression, wearing a dark jacket with a high collar and a patterned scarf. The background is slightly blurred, showing what appears to be a building or structure.

измче орун» колхозтуң ийги хой
ович Күден беш чылын улашт
аданың ниити хою 6669, ооң и
и, 13 кыштагда кажаалар б
кыштагны немей кылган.

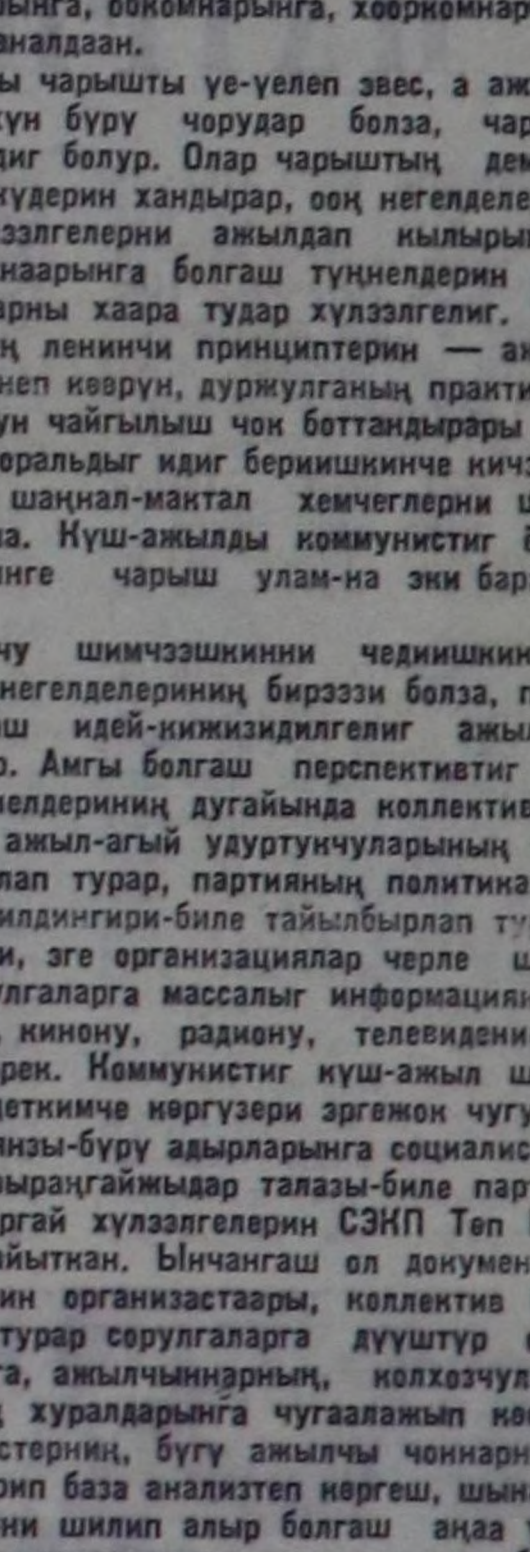
...онааштыр 90 хураган алыр
104 хураганны дорукуруп өстү
р ортумаа-биле 2 кг дүктү ы
гадирниң удурткан малчына
и белеткээрин хүлээнгеш, сөрүкт

М. Күден.
С. ЧАЖЫН-ООЛДУҢ ФӨТӨЗУ.

уртулга

е, оларның билиг-меделерин бед

яны хевирлерин боттандыра
ш комсомолдуң ролюн беде

дэш хэмисселе массалаарын
г тургуушууниунд ленинчик пл
лам сыйрын нэтгышгытары — п
ацалларын кюл сорулгазы мы
ежнеж сьездеге кылган илетье
рь 13-те мурнуку чүүлү).

ВЕС

үүрмек септелгезин кылга
Чаш хураган турар клетка
ны чылыгалаан.

Малга чөтчир сиген, көк с
ла беткезгенин ол ам-даз ү
гүчүүлөн турар. 10 тоина м
ченин беткеген аалыр худалд
алгаш, ам 3 тоина сиегини,
тоина көк суланы кыштаан
сөөртүп сарааттаан, четч
земчөөлдүн дус база белен. С
гем болагаш көк сула беткез
рин үргүчүүлөн турар.

Эрес, кежээ малчыга кы
коргунуч эвес.

2-ги арын ● 1971 ч. сентябрь 15

Канчаар белекенирил?

Политиктиг өөрөдөлгөнүң эгелээринге уткуштур

Партияны идеолотуг фронтунун мурнуку шугунун дайынчымы, партияны политиказынын массаларга дамчыдыкчымы болуп пропагандинин харысалгазы, хүдээлгези улуг. Социалисттик Төрөн чуртун чедишкенирин быжылгаар, улус ажал-агыйнын планнарын амдыралга боттаңдыр дөш масса чонну коммунисттик эзу-биле ажалдаар, чурттаарына кижизидери, оларнын ийити билин бедидери—бо бүгү пропагандин кижини ажалына база доту-биле хамааржыр. Бо чугула, хары-салгалыг ажалга он үш чыл дургузунда кижик келдим. Ычангап бодунун арга-дуржулгандан кичээлге канчаар белекенип турарымын анык пропагандистерге дамчыдар сорутга-биле мону бизидим.

Пропагандист эгелээринин баштайгы чылдарында берелерге база таваарып тургулаан мен. Кичээлге дыннакчыларга чүгө помдан тургускан конспектини номчуп бээринге өйлежип турдум. Оналга-даа берейн, бот-кичээл-биле өөренири-даа олардан негезин турганымдан дыннакчыларнын кичээлге сонугурамы, харысалгазы чавыс турду.

Кызмак чүткүл, эртем-билигге хандык-тыл, литератураларын бодунун ажалына чогадыкчы эзу-биле ажалгаары, теоретикти билин бедидери болгаш арга-дуржулганы доктаамал ажаллап өөренири—пропагандистин байлак дуржулгаже оруу ол деп болаар мен.

Пропагандист ажалынын эң чугула кезеэ болза, кичээлге белекел болур.

Кичээлге канчаар белекелге окшай?

Чүтүң-даа мурунда программа-биле тапшырар чугула. Бир эвес теманы 4 шак иштинде өөренир кылдыр айтпай каан болза, ону шын хуваап алыр чугула.

Программаны сайгарып көргөн соонда, кичээлге белекел эгелээр. Ону чогадыкчы эзу-биле кылдыр. Номдан далаш кадында бичик конспект кылгып алгаш, дыннакчыларга оозун номчуп бээр-биле кызыгаар-латтынып болбас. Кичээлди солун кылдыр

эрттирер төлөө, ажаа чогадыкчы эзу-биле белекенир керек.

Дараазында кичээлге белекелдин бир кол чүтүлү болза, кичээлди эрттиреринин планын болгаш конспектинин тургузуп алыр. Ол болза, кичээлге белекениринин сөөлү чадаан. Бердиген теманы утказы-нын айы-биле кезектерге хуваап алгаш, ол кезектеринин кол утказын кыскасы-биле бижип алыр. Утказы билинмес чаа сөстөрүн тайылырын конспектеге тода бижи-п, адаан шыйып алыр. Кичээлге белекениринге «Политиктиг дотчу словары» ажалгаарга таарымчалыг. Кичээлге белекенип тура, чүгө чаа сөстөрүн эвес, цитаттарны база тускайлааш, демдегеп алза эки. Оларны кичээлге тайылыр үзүндө чугаага ажаллап болгай.

Конспект тургузарындан алгаш кичээлге керектелер көргүзүп материалдарын, политиктиг картаны белекел алыр. Бодуш-кунарнын болуп турган черлерин 2—3 катап тып чачыгып албас болза, кичээл үзүндө картадан дүргөн көргүзө кааптарына бергелер бээр. Ычангап калды-даа кичээлге белекенип тургаш, пропагандин кижини делегей амдыралындан чаа болушкуннарын, чуртун, республиканын, районуну база чурттап турар черини ажал-агыйнын чедишкенирин, соругаларын, чаа чүтүлдерин утуп болбас. Амдырал-биле холбаары кичээлдин солун, ажитыг болурун хандырар.

Мен марксизм-ленинизминин үндөш-терин өөренип школаны башкылап турдум. Оң дыннакчылар эртен өөрөдөлгө чылы чедишкенин доосканнар. Бо политөө-редилге чылында дыннакчыларын-биле база катап ужуражыр мен. Ажаа амдыгааштан эгелеп белекенип эгелээр мен.

Партияны XXIV съездинин төөгүлүг шийтирлерин амдыралга боттаңдыр дөш ажаллап турар кижилерин марксизм-ленинизминин теорияларын-биле чепселээр —харысалгалыг болгаш хундугу керек.

Х. КУДУРНАЙ, Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозунун даргазы, пропагандист.

ХОЙЖУ-БИЛЕ ЧУГАА

Алаш—берт чалымнарыг дагаларга «кыскалтаткаш», Хемчик кайы сен дөш ышкаш, даг-дагың аразы-биле үзө чүтүк баткан шапкын сугулгем. Оң ийи талазында дагал шөөр мал оларынга аажок таарымчалыг. Дагал катта-рынын ар ийерин кезип алыр сиген-биле байлак. Кызын, чазын, күзүн оң дээрже багана-ландыр бедид үнгөн дагалар-нын мөстөрүн, шалчүгөштерин кодан-кодан шөөр мал кааптап одалап чоруур.

Алаштын солагай талазында девисилер деген одал-белчирлиг арга-эминиг, сугулг улуг шөлү Шекпээр дээр. Чөөп-Хемчик районда «Алаш-Маалдыр» совхозтун хойжу бригаданын малчынары ажаа кыштап, чазаар, күтээр. Ычангап он Шекпээрин хойжу бригадасы деп алааны чөп. Чокто чаа ол ыччар ажалым ажалы-биле боттап алыг чор-раан мен.

Как-Сайыр одарында кодан хой үскөп хураганна-рын чоктап, чийейдир эни каап одалаан чору. Коданыга аян туткан калдарынын таалангы ырызынын аялгазы дагылаа чачылаан берди. Соруктуг иштин кижин-биле ужуражыр дөш, дагың кайды ийи олдурт чуртуну.

— Чере таанырым кижин ышкаш болду, эки?—дизе-де Доржу Аныянович Ооржак бо келди. Бот-боттарымыс таныш

болгаш, ажал-херек дугайында одалга-ла хөөрөжип киришти-вис. — Амдызында күзгөлөп көшкөлөк биз, аалым Манчуректин Ак-Адыр аксында хө-рөө. Хойну иштетипти, мын-да боттап кадарып турарым бо. Кааннашкынныг чай болза-жок, чайлаг одарына хойнуу денгидеи эки болду. Маңаа келгеш хой база немедде ден-гидеи ач эгелди — дөш, Доржу Аныянович одалаан коданчыке хайгаарал сала берди.

— Кыштагалаашкыга белекенирин канчап тур силер?

— Кыштам моон улуг ырак эвес. Кыш дургузунда ажалгаар одаларынын одалу багыт эвес-тир. Кыштага 15 тонна хире кургаг өкөкти болуп алдым. Хой калжазында бир ордол немеп алгандыр дөш мен. Чурталаа бажыны тууду алы-ры-биле оң ажалып белекел алган мен. Бажынын тууларын, калжаны алгандарын бригаданын хойжуларынын күжү-биле шөфтөдирин шийтирелдим. Хураган калжазы ажыраб. 10 тонна сиген кезип белекелер хүдээлгенин 13 тоннага кү-сетким. Орта немей 10 тонна ко-ду-суланы белекел алыр мен.

— Бо чыгыг алган соци-алист хүдээлгенин кү-сөдизе кандыгыл, малчы?

— Чарыш, хүдээлге дээрже күш-ажалы кижиниң боттап-

М. СЕВЕН.

Чоннуң негелделеринге кичээңгейлиг болур

«Хамаатыларын саналдарын, билдиринишкенирин болгаш хомудалдарын коорунуң чуртунуң дугайында» СССР-ниң Дөш Социалист Президиумунун 1968 чылдын апрель 12-де үндүргөн Чарыштын негелделерин амдыралга хажык чок-ка боттаңдырары албан органдарын, боттүүлге черлеринин удуртукчуларын дөш хемчеглерин бистин республиканың чер болгашында боттаңдырар турар. Бо талазы-биле ажал-дыг хандырыла министрствонун боттүүлгелеринге хы-лаш, республиканын Министрлер Чөвүлелин эзелеттик хуралыга дүүп чугаалашкан.

Өвүр, Барыш-Хемчик районнарын амдырал хандырыла комбинаттарында ажал багыт эвес дээрин хылаада кө-гүскөн. Чоннуң чагааларын, хомудалдарын шийтирээр, хууда айтырлар талазы-биле хүдээп алымшкынын ор-ганизааста дугайын боттүүлгелерин хураалдарына чугаа-лып келген. Чер-черге барып чогуур дуааларын көргүскөн. Ылчааажок үш министрствонун удуртукчулары хама-арышкан боттүүлгелеринге чоннуң хомудалдарын, негелде-рин коор ажалды, хүдээп алымшкынын организаастап турарын четлес контролдаан, шыгымы негеденин сабаан. Оң хараазы-биле чонун негелде-хомуудалдарын ой-шаанда шийтирээр ол министрствонун хой боттүүлгелеринде сандарга байдалда дээрин Министрлер Чөвүлели буруу шапкан. Бин-Хем районун Туранин амдырал ханды-рыла комбинаттында болгаш районун септелге-дугу эре-лениде чонун чагааларын, билдиринишкенин, хомудал-дарын бүртүкээр дептерер чок. Хууда айтырлар талазы-биле хүдээп алымшкынын ол коллективтерде организа-тавап.

Бай-Хаактын, Хову-Асынын амдырал хандырыла ком-бинаттары шак септээр, эдик даараар, хеп аптар дөш ыш-каш ачы-дуза чедирер чугула ажалдарын планнарын кү-сөтпейн турар. Оң кол чыдааганы чачыгып үр хуусаада кылгып, шыгарып экижиптейн турарында.

Ак-Довурактын, Кызылдың амдырал хандырыла комби-наттарында бижиел болгаш азе-биле кирген хомуудалдарын бүртүкээр дептерер бар-даа болза, кирген хомуудалдарын дынналапайн турар. Кызылдың амдырал хандырыла ком-бинаттында хууда айтырлар талазы-биле хүдээп алымшкы-ны дептери беин чок. Кирген билдиринишкенин, чагааларын харылап берейн турар. Оң түркүк бо комбинатта хо-мудалдар, санал-одалдар дептерин хынапайн, ийди кирген санал-одалдарга хамаарыштыр чогуур түңсөдирин, үдүр-бейн турар. Даараныла фабриказын директору хомуудал-

дар дептерин шоочалап алгаш, кырга-даа көргүсөйн турары хылаадаан илерөөн.

Чоннуң чонтуг негелделерин шийтирелер коорде мындыг кичээңгей чок чоруктун түңсөдире хамаатыларын негел-десир үр үдөш шийтирелетимейн турар. Чижэр, хамааты эш Тырышкына үрей кылдыгын материалларын өртөөн эгид-дир боттун чонтуг биле дилээп турган. Ону шийтирелер бээр Кызылдың амдырал хандырыла комбинаты үш ай саадаткан. Күнүртүг суурда эш Евданын үрей кылдыгын материалларын өртөөн 1968 чылдан бээр эгиди берейн турар. Оң билдиринишкенин беин харылааан. Мындыг дү-үрээниин чоруктар чонун амдырал хандырыла ми-нистерствонун шугунда хой.

Бо бүгү чүвө херечилер турары? Ажалчы чоннарын хо-мудалдарын болгаш санал-одалдарын кичээңгейлиг, дыңан-гыр коор, хууда айтырлар талазы-биле чонну хүдээп алы-рып ылаптыг организааста дугайында партиянын болгаш чакастың хой удаа үндүрүп келген айтышкынындан амдырал хандырыла министрствонун удуртукчулары то-даргай түңсөдир үндүрбөз дээрин бадтыкан турар.

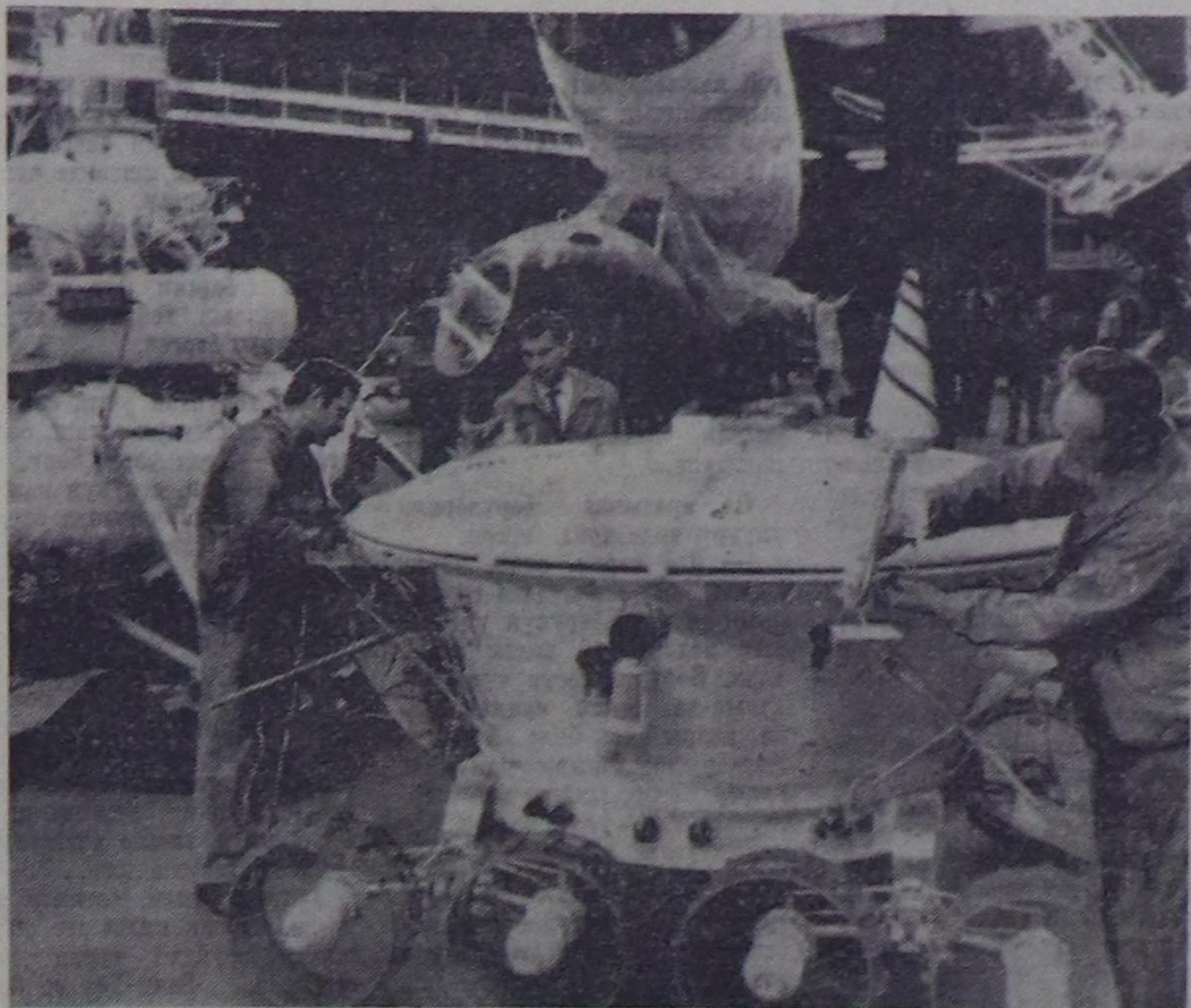
Ол министрствонун шугунда боттүүлгелерде чонун чагааларын, хомудалдарын коор, хүдээп алымшкынын ор-ганизааста ажалда этежир арга чок чептестер бар. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели Тыва АССР-ниң чонун амдырал хандырыла министри Х. Л. Дарканын кичээң-гейин ол чептестерге хулаалганын хулаалганын хулаал-ганын чайладырчыче уткалган тодаргай хемчегерин ажал-лап кылгаш, ону амдыралга боттаңдырарын оң шыгымы негез.

Хамаатыларын саналдарын, билдиринишкенин, хо-мудалдарын сайгарып коорунуң чуртунуң дугайында Чар-ыкты боттаңдырарына улаанган семиналарын чер-черге организаастарын, ол Чарыктын негелделерин шыгымы са-гыршыга хамаарыштыр боттүүлгелерин удуртукчуларын-дан негедени күштедирерин Министрлер Чөвүлели рес-публикада чонун амдырал хандырыла министрствонун-дан негез.

Кол-ла чүвө хомуудалдарын, билдиринишкенин үнүп кеилер чыдааганын тодаргай анализдесир, ажалда чептес-терин чайладыр дөш ажалдаары болур.

Чоннуң санал-одалдарын, билдиринишкенин, хомуудал-дарын кичээңгейлиг көрүп, ой-шаанда харылаары — үе-үе-лөп чорудар кампания эвес. Ол дээр чер-чер Советтери-нин, оларын күсөкмишкенин, топ албан черлери—мини-стерстволарын, эргелесдерин, комитеттерин, кылдистер-нин, оларын удуртукчуларын оңа харысаага-биле коор ужуруг үндөш айтырларын бирээп болур.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХИНЕРДЕ

ГДР. Космосту шигээдип алырынга Совет Эвилелин чедишкенин көргүзөр талазы-биле эң улуг делегей Карл-Маркс-Штадт хоорайга ажыттынар. Ол делегей «Космосту тайыңнын, эртемниң херзэнге болгаш ийи төрөлгөтенин чаа-гай чорунга» деп кыйгырыгын адаа-биле эртер. ЧУРУНТА: делегейниң экспонаттарын элтеп турары. АДН—СЭТА-ның фотоз.

СОВЕТ БАРААН ИРЛАНДИЯДА

ДУБЛИН. Ирландиянын на-йысылалыга аш-чөм бараан-нарын болгаш ижер суксу-нарын делегей армарказы хадгынган, ажаа Совет Эвиле-ли, Болгария, Австрия, Гол-ландия болгаш өске-даа чам-дык чурттар киришкен. Совет Эвилели бодунун ба-рааннарын ол армаркага бир-де дугаарында делегей көргүс-кен. «Союзплодоимпорт» Бу-гү-эвиле каттыжышкынын делгири Ирландиянын хой-инишкенин болгаш хөреп-гитен боттуктерин улуг ки-чээңгейин хадгынган. Дублин-нин парлагазы совет бараан-нарын бедик шынарын дем-дегелештир, ажаа холбаштыр элээн каш чүтүлдерин парлаан. Делегей армарказына Совет Эвилелин киришкени Ир-ландиянын болгаш СССР-нин аразында ажилгы харылаа-ларны калбаргына дуза-лаар дээринге ийегелин Ир-ландиянын үүрмөктөп садар саданын ассоциациянын президентин Майкл Берн илгерилээр.

(СЭТА).

ШРЕДЕР ИЗРАИЛЬГЕ ЧҮГЕ ЧОРААНЫЛ?

Барыш-герман эң улуг оп-позициялыг партия — хисти-ан-демократтыг эвилелдин дар-газынын ораалчызы, оң-биле нады бундестагтын дашкыны херектер талазы-биле комис-сиязын даргазы болуп турар Шредер Израильге баргаш, ал-бан-эзуунун аян-чорун доос-каш, ГФР-де чанып келген. Израильдин дашкыны херек-тер министринин аалчызы бо-луп чөдө берген Шредер да-шкыны херектер министрин Абба Эбан болгаш чакастың өсө-даа нежигүнери-биле чугаала-жышкынына кылган, а ол ышкыш үлөтүр боттүүлгелер-ге, эртем институттарына, ше-риг кезектеринге чораан. Шредер бодунун аян-чорунун түңсөдирин «дык боттуг» кылдыр үнөлзөн. Шредерниң меделгезин-биле алырга, Изра-иль биле ГФР-ниң аразында харылаалары «барыш-гер-ман экономиктиг дузаламчыга үндөшлөз тургузар ужуруг, ындай дузаламчы эргемок чу-гула шериг техникасын садып алыр органы Израильге бээр» деп, Ассошиэтед Пресс аген-тииледин корреспондентин Тель-Авивтен дамчыткан.

Ындыг чугаалар израиль эрге-чагыраларын күзөлип хандыбайн барып шыдааан, олар Рейден келген аалчыны чылы-биле хүлөп алган.

Мынчангап Тель-Авивтин дайынчыра кижилери ГФР-де чамдык күштер-биле улам ийелкейлиг нады амылдажы-ланы кылырыга боттарынын белеин база катап бадтыкан, ГФР-де ол күштер Аденауэр-нин эгелзеш политиказын үр-гүлүлээрин ам ордандып турар деп чүвө билдингир.

Чогум-на харын ГФР-де эрге-чагыргага христиан-демо-краттыг эвилелдин турган үе-инде яны-бүр хевирлерин чепселгенишкенин израиль армияга бээр баш бурунгаар көрүп турар дугурулуга ат салганы база билингер бол-гай. Шредер ГФР-ниң дашкы-ны херектер министрин турган үзүндө Бонн биле Тель-Ави-тин аразында дипломаттыг хар-ылааларын тургусканы элээн каш араб күрүлелерин Барыш Германия-биле хар-ылааларын үзүрине чедир-ген.

Тургустунган «чаңчылды» Эугаар Шредерин Израиль-ге аян-чорунун түңсөдирин чарлаагы чугаанган. Ынчал-за-даа Чоонку Чөн чүте Тель-Авивтин дайынчыра со-рулгаларына херик кырында эл-сетилин каттыштырып ту-рары барыш-герман салдарыг болуунерин эрге-ажыктарын-га ол аян-чорун дүшкөн дээр-зин хайгаарачылар санап ту-рар. Христиан-демократтыг эвилелден бундестагтын депу-тады Биренбах каш ай муру-нда «онза хүдээлге-биле» Тель-Авивке чоразын маңаа холбаштыр демдегеп турар.

А. ТЮПАЕВ, СЭТА-ның тайлыбырлачы-зы.

ТАЙЫНГА БЫНАКШЫЛДЫГ ПОЛИТИКА

СОФИЯ. «Отечествен фронт» солун Совет Эвилелин оң са-налгага холбаштыр чүдү бий-лөөш, чаа совет эгелзеш-кини бүгү делегейге кайы хире улуг согуруга уткуң хү-дөө алгаш болгаш чүдүлү-гүзүп турарын айткан. Совет Эвилелин чепселгенишкенин дүжүренин политиказын чайгыш чокка, кызмаа-биле чорудуп турар. Бо талазы-биле чедип алдыгын чүдүлүр шугуну — совет са-налдарын түңсөдир болур — деп, ол солун бийлөө.

ВАРШАВА. Чаа совет эгел-зешкини — чепселгениш-кини дүжүрер талазы-биле бүгү делегей конференцияны чымдырар дугайында санал —СЭКП-ниң XXIV съездинге алындап кылган тайың программаны боттаңдырар ту-рарын херечин болур — деп, Польшаның «Глас пра-цы» солуну «Дайын чок тайың дөш» деп эгелзип тайылыр чүдүлүгө бийлөө.

КНО-нуң чыгымыга бо ай-тырны тургусканы-биле Со-вет Эвилелин делегейге айым-чок чорутуу тургузары база бүгү делегейге тайыңны кам-галаары дөш демиселдин хө-рөө бодунун тургустунуу база катап бадтыкан деп ол солун деиделзөн.

Амгы үдөш чепселгениш-кини эидер боттуктерин со-салин болурун боттут арга-лаары бар деп чүвени бары-лаалааш, Совет Эвилелин бүгү делегей конференцияны чымдырары саналдап ту-рар-дыр — деп, «Глас прады» бийлөө.

КЕККОНИН ЧУГААЗЫ

ХЕЛЬСИНКИ. Финлянд Республикасынын президентин Урхо Кекконен радио болгаш телевидение дамчытыр чүвө чугаалап, алаагы боттары-нын аразында харылааларын боттут талалыг таарыштыр шийтирээр дугайында ийи герман күрүне чугаала-жышкынынын эгелзешин саналаан Финляндиянын ча-заанын инициативага док-таган.

ПХЕНЬЯН. «КНО-нуң тутууга чадгынмы алгаш, Муруу Кореини эжелзөп америк болгаш өске-даа бүгү дашкыны шериг-лерин Муруу Кореиде үдүлүр дугайында» айтыртып, «Кореин каттыштыр болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссияны дүжүрер дугайында» айтыртып КНО-нуң Кол Ассамблея-зын ам болур сессиязын хүн чуру-мунга кирип дугайында социалист чурттарының, а ол ышкыш Азия болгаш Африка чурттарының саналдарын дөткөш меделгезд КДР-ниң чазаа парлап ү-дүргөн.

КДР-ниң чазаа болгаш бүгү корей улус Кореин тайың арга-биле каттышты-рып боттаңдырарына баштайгы чугула белекелдерин илгерилээр ол чөптүг са-налды бүрүн дөткөп турар деп, меделгед-де чугаалаан. АКШ-тын империалистер-ниң агрессии шыгарып Муруу Кореиде доп-дораан үнүп чорур ужуруг, «Корей каттыштыр болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссияны» тара-дыр ужуруг.

КНО-га Корей дугайында айтыртыг чугаалажып көргөн сандык америк им-периалистер КДР-ниң—ол ылап согуур-галдыг талааны төлөөлгөтенин кири-ринге шаптыктары тургустушаан, ботта-рынын айыкчымы Муруу Кореиниң чалча бөлүүн чангыс тала-биле чалап, нү-гүл болгаш меге сиңиккен «Кореин кат-тыштыр болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссияны» илте-лгине үндөлзөш, «корей айтырты» дээр чүвезиниң талазы-биле дүрүм чок «резо-люцияларын» соругаа болза, Муруу Кореини эжелзөшүн шыныктырар болур деп, меделгезде айткан. Ындыг хөдө-лишкенин кеминг үлгөдгелер-дир. Олар КНО-нуң Уставын принциптерин бол-гаш даузуу каржызы-биле дорамчылап турар.

(СЭТА).

КДР-ниң чазаа болгаш бүгү корей улус Кореин тайың арга-биле каттышты-рып боттаңдырарына баштайгы чугула белекелдерин илгерилээр ол чөптүг са-налды бүрүн дөткөп турар деп, меделгед-де чугаалаан. АКШ-тын империалистер-ниң агрессии шыгарып Муруу Кореиде доп-дораан үнүп чорур ужуруг, «Корей каттыштыр болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссияны» тара-дыр ужуруг.

КНО-га Корей дугайында айтыртыг чугаалажып көргөн сандык америк им-периалистер КДР-ниң—ол ылап согуур-галдыг талааны төлөөлгөтенин кири-ринге шаптыктары тургустушаан, ботта-рынын айыкчымы Муруу Кореиниң чалча бөлүүн чангыс тала-биле чалап, нү-гүл болгаш меге сиңиккен «Кореин кат-тыштыр болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссияны» илте-лгине үндөлзөш, «корей айтырты» дээр чүвезиниң талазы-биле дүрүм чок «резо-люцияларын» соругаа болза, Муруу Кореини эжелзөшүн шыныктырар болур деп, меделгезде айткан. Ындыг хөдө-лишкенин кеминг үлгөдгелер-дир. Олар КНО-нуң Уставын принциптерин бол-гаш даузуу каржызы-биле дорамчылап турар.

КДР-ниң чазаа КНО-нуң Уставын, оң эие соругаларын кезеде хүндүлөп кел-ген болгаш хүндүлө-даа турар деп, ме-делгезде деиделзөн. КНО-нуң Кол Ас-самблеязын сессиязыга Корей тала-зы-биле айтыртыг чугаалажып көрү үе-инде КДР-ниң төлөөлгөчтөс сессияга чалап келдирерин ол шийтирелгеге негеш турар.

(СЭТА).

КНО-га Корей дугайында айтыртыг чугаалажып көргөн сандык америк им-

периалистер КДР-ниң—ол ылап согуур-галдыг талааны төлөөлгөтенин кири-ринге шаптыктары тургустушаан, ботта-рынын айыкчымы Муруу Кореиниң чалча бөлүүн чангыс тала-биле чалап, нү-гүл болгаш меге сиңиккен «Кореин кат-тыштыр болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссияны» илте-лгине үндөлзөш, «корей айтырты» дээр чүвезиниң талазы-биле дүрүм чок «резо-люцияларын» соругаа болза, Муруу Кореини эжелзөшүн шыныктырар болур деп, меделгезде айткан. Ындыг хөдө-лишкенин кеминг үлгөдгелер-дир. Олар КНО-нуң Уставын принциптерин бол-гаш даузуу каржызы-биле дорамчылап турар.

КДР-ниң чазаа КНО-нуң Уставын, оң эие соругаларын кезеде хүндүлөп кел-ген болгаш хүндүлө-даа турар деп, ме-делгезде деиделзөн. КНО-нуң Кол Ас-самблеязын сессиязыга Корей тала-зы-биле айтыртыг чугаалажып көрү үе-инде КДР-ниң төлөөлгөчтөс сессияга чалап келдирерин ол шийтирелгеге негеш турар.

(СЭТА).

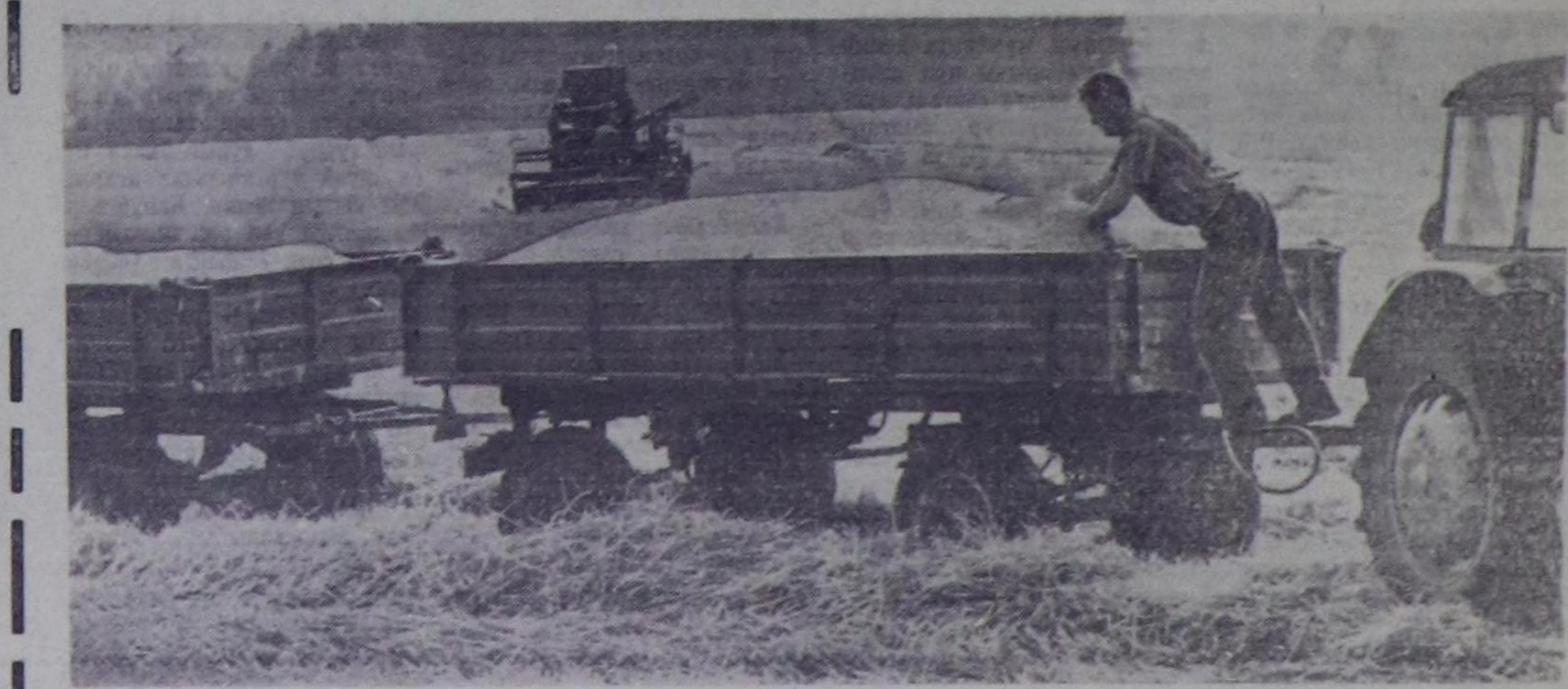
ЭКИ ЭГЕЛЭЭН

ПРАГА. Чоске-Будевине хоорайга дүжүтүүгү улуг ба-йырамы болган, ажаа СССР-ниң чазааның Даргазы Л. Ш-роуга чүвө чугаалаан.

Бо чылда дүжүт ажаа алымшкымы ЧКП-ниң XIV съездинге айткангы улам ымайгы хөгжүлгөдөн про-грамманы боттаңдырарын орууга бистин кооператив тараачылыгыстын болгаш көдө ажал-агыйн өске-даа ажал-ипчилериниң эки ажал-да эгелзөшүнүн түңсөдир бол-ган деп, ол чугаалаан. Ындыг бойдал экономиканын өске-даа алдырдында база өлөсө турарын деиделзөшү таарым-чалыг-дыр. Бо чылдын даал-галары чүгө көдө ажал-агыйнда эвес, харын үлөтүр-де, дугула болгаш транспорт-та база ажык күсөткенин ту-рар. Бүдүргөтенин өздөш-күш-ажалдын бүдүрүчүлүү түңсө-

дир. Бо чылы байлак дүжүтү ажаа алгашымыска улуг ро-ляда үрөшн материалдыг шын шийи алгаш ойнааы маргаш чок. Совет Эвилели болгаш аны-дуңа өске-даа чурттар-биле нады ажал-агыйнын түңсөдирин ийди хөдө кырында өлөсөдө. Кы-зыл-тас таарымы-биле тус-кайлап шөлүң 71 ажык хуу-ага кайгачыктын совет сорттарын чажып тарап.

(СЭТА).

Польшаның эртемденери кызыл-тастың чаа сорттарын өс-түрүп үндүрер талазы-биле улуг чедишкенин чедип ал-ган. Оларнын иштинде «Грана» деп сорт эң дүжүт-нүр болуп турар. Бо сорт-биле Польша Улус Республикада

бүгү тарза шөлүнүң 16 хуузу тараан. ЧУРУНТА: Уданин деп куражыл-агыда кызыл-тасты ажаап ап турары

БАИН-ХӨӨНҮҢ БИР УЖУРАЛЫ

(Эрткен шаг дугайында тоожудан үзүндү)

Баин-Хөө бир-де чыгып шимээден өтүп келген. — Авай! — деп, ол оожум кыйгырган. Авазы харымалааган. — Авай! — деп, база кыйгырган. База харын чок боорго, холун сууруп көргө, авазы чок. Ойго карангы болгон соок. Бичин Баин-Хөө караанын чажып өтүр көр дээрде-даа, чүгө көзүбөс. Бүгү эт-терексел ышталып калган, дүңгүн болу деп карангы. Чүгө оокта хуа аразында бичин көс чырып-даа көр, өжө-дээ бээр, ол-ла. Оолдун адазы аянап чорутуу, эон келбей барган, идие-хем пат болгон, соокка алыс-каш, амы-тынындан чарыган. Атаалып салынган ооктага авазы тоол идиш берип, ону оон-биле маажымадыр. Баин-Хөө туруп кээп, даш-лаар үнөйи ораалдаша-даа, даштып аажок шимөөн болуп турарындай көрткөн, чөөргөн-нүлүшүп дедир шымыш дээр, карактарын шийипкен. А даштын кыттар-даа жөрө, айттар-даа быгыгыталаар, уаус-даа алгыргар. Беш харыг Баин-Хөөгө авазы эң-не эки киж, оон дээр кым-даа, кайда-даа чок. Ам кээп чаккадан чыткан. Адам кайтат? Кожалында Далаз аятуу бар-лаа болза, ынаар кычпач чедери? Оол мичап чыда, удуу хона берген. Оон илаа оомураал келген, кижилер алыгы динишаа, оларын аразында авазынын үнү танып тырып кааш, сеткили чырып келген. Аажок өөрөш, чөөргөн иштинде үнө халааш, бичин чыда, идиктерин кеттине каапкан, өгдөн үнө халааш. Көрүп кээрге, авазы мырдай бол турган, холунда халаа тавак туруп алган, оолдун калгырамы каакылаан. Оол авазыне халык берген, дис-керттерин далаандыр купсакта-ныпкан. — Авай, авай! — деп, мырдай аажок. — Оттун келди бе, өг-лүм? Дөө ол бүдүктү ал аа-ган, ыдында донга берген чыткан алгыны каакыла, өг-лүм, кылды-ыккыда. Мен ышпак кылдыр база алыгыма-ла. Аваз дүңгүн оогун мынча көрүп каан болза, оон авазы оолдун ол дораан купсак-тан, бажын суйлап, өгжө кир-ген, шугулап каар ийик, тоол идиш бээр ийик. Бөгүн мичал-бас, чөргө чүу болгон чөөр? Чүгө алгыны эки каакыла-ла дээр, ол-ла. Кожо өгдөрүн улауу база-ла мичап турар: демир-хуу-нар, тапактар каакылаан, ал-гырышкан. Кайтса бир чөргө халыг дүңгүн-даа эер. Өг-

дөн үнөме Баин-Хөө бөгүн келди алгыны уттуукал-даа бол, кулакты чып турар соок-ту тоовай, оларын адымта-ры-биле чыдап туруп, авазы-нын далаанды кыламак күт-седи турган. — Бөрүлөр, бөрүлөр! — деп, оолдун авазы хөңөрөт алгы-рышкан. Ынаар-ла арыг кы-дында көк чүбөлөр имире-негилээр. — Бөрүлөр, бөрүлөр! — деп, бөрүлөр дөр чүбөл? — деп, Баин-Хөө айттырган. — Ол дөргө көргүчүт араатанар-дыр, оогун. Олар бистин бызавымы чып каа-кымыла... Ол аразында бөрүлөрдүн улауу чиде хона берген. — Дөө көрөм, авай, улауу — деп, оолдун дөң соода, арыгдан улау бөрүлүн үнө халык келгенди авазы көрүп каан. Бөрү, сокур чүбө дег, азып-ла ооган, маншап ор-ла, харын акы-биле ал ажы-рыгалаар-даа. Онгарже-даа кире халык бээр, ышкы-даа үзөр-ле. Ажыкка үнүп келген, өг-дөржө улау маншапкан. — Тенек-аарыг бөрү-лүр, мындагылардан бөрүлөр бөттөрү бестин коогар чүбө дөө, чүбү-даа казарлап. Кааттар! — деп, оолдун авазы дүңгүн берген.

Мичалгыш оолдун кумжакташ, өгжө чөдөнүн, мал-магаймыс, чаш оолдун мөңдү чаагай бол-зун деп, кадай иштинде чуга-латтынын турган. Бөрү өтүнү чаны-биле он метр дире өрткөш, хой кажаа-зында барган. Оон кажааны арта халааш, хойларга туту-лап туруп берген. Бичин Баин-Хөө холун аразы-нын холунан ушта соп аа-ган, бууу тулап алган, оолдун чыгып! — Моон чор, бөрү, то-руп чор! — деп, оолдун кажаа-нын мырдай чанында барган турганын авазы ам эскерип каан. Бөрү мырдай алган хонш каапкан, Баин-Хөөнү дүңгүн халааш. Халыктарга бе-леткени алган турда, оолдун авазы чүгүрүп кээп, кысым-чыг кылдыр кышкырттар ор-та, дөңи араатан чыктып сүр-гө дөңдөрүн берген, шуу хая көрүп, ынаар хараганар аразыне шымыш дээр... Дөңдөр өртөн, сеткил дү-вүрөп, аараан кижилер дүңгүн ала ортуна туруп чап-чыдыр, Баин-Хөө эр болу бергениг тура халааш, хөңи

— Тенек аарыг амытан туткан өртөн аарыг бөрүлөр болгай, орус эми Андрей түбүн эки билди киж, кы-зыл малгы эдин өртөмдөр деп, аажок чыгыр киж чө-раан. — Чок, чок, арим дай, өртөтөс мен. Орус Андрей кижиге ыдыт сүмө бөрүлү-нүр болза, багай кижилер он. Баңгыт-даа тенек киж семис-эдин канчан өртөдө бөрүлү-нүр? Моон хойлар шуптуу кончуг семис чүбөлөр. — Андрей дугайында хей ынаар чугаалаар түр сен, Са-рыг-Кадай! — Сээн Баин-Хөөнү оон өртөдөр оон каанын уттуукал сен бе? Мы-чарда ол сенден чүбү-даа аа-баан ышкыжыгай. Ураган аа-баан бөрүлөргө ол албаан болгай. Андрей дөргө угаан-ныг киж боор, оон чугаа-ныг. Кылым чортуу амыла-лаа кезеде шын болуу киж. Эрткен чыдап дугааында чүу болуу? Каанар хамжа-лаа, далаалар хурун-даа турдулар, ышкылаа-даа кижилер өлүн турду. А дөңи Ан-дрей тыкылааа соок турда, кышкылаарын кезип, бөдүнү боолааны оон-биле кижилер-ни өртөдөр өртөтүр турган чү-бө. Баин-Хөө ол чугааны кы-зыл оогун далаандыр, саям орус дээр. — О-о-о, чүу дөңи ол боор, Чамырай ирей? — деп, Сарыг-Кадай чугаалааш, ыш-кылаар берген. — Урутта ха-маарыгтыр ышкы дөңи өр, көрөм. Чө харын, семис-даа бөдө, ышкы эртен чор ону, харын. Оон мөңгө хөргө тоо. Ол койну ам канчалтар киж боор мен, эр кижиге бар өрөс... — Шы-дыр, Сарыг-Кадай. Андрейн сүмөзүн чөп бөжип алгыш ышкан. А оон өскөмөн мен таарыттыртып каалтай мен аан. А Баин-Хөө авазыне көрүп-көп, аас-кежиге хуамаарып өртөн. В. ЕРМОЛАЕВ.

Бистин чуртувустун делгемнеринде
ФЕОДОСИЯ ХООРАЙ 2500 ХАРЛААН

Кара далаанын бир найгамчык хоорайы — Феодосия курорт болгон куш-аимыч хоорай, ону үндөзлөп тургусканында бээр ам 2500 чыл болгон. 25 чүс чыл иштинде оон төгүзүңүч керечиси — чурт шинчиленин музей болуп, ында он хоорайың дугайында то-доргай чугаалаан. Чөрбү чүс чылдың эгизинде Феодосия болза, Крымга рево-люстүг шимчээшкенин тептерини кыргыз олору берген, ол дугайын Ленин «Искра» солунуну ам эргилеп сарга бер-ген арыннары чугаалап турар. 1905 чылда амыччы чоңоо-аа маадырлыг «Патемкин» броненосцига уткан. Феодосия-га В. И. Лениннү дүңгүн Д. И. Ульянов чурттап, амылап турган, ол болза Советтер эрге-чагыргазы дээр шиктирлик демиселге амыччы чоңооры белетизиринге хой чүүлдерин аңаа кылган.

Феодосия бөгүн — Крымнун муруну-чөөн талазында үлөт-пүрүнү болгон курортунун төвү. Бөдөн механизаттыгын далай өртөлүш ында өзүп келген болгон ону Куш-аимыдагы Кызыл тул ордени-биле шаңнаан. Ында Айвазовскийнн чуруктар музейи хоорайы долегей-ге сурагыл болдурган, ол улуг орус чуручууну чурган чур-уктарын ында чып делгез. Чылдың-на хоорайга барып чартып миллион курортчулар болгон туристер баар. Аңаа кижилер курорттарын аржаан суглары, эмелге шынарлыг маалаштары-биле эминенип турар. Хоорайнун 2500 чыл болганы-биле холбаштыр аңаа масса-лыг селгүстөзүшкөн болгон. (СЭТА-нын көрө.).

КУЙБЫШЕВ. Ында тус чер-ниң дуржулга станциясы дөр-төн харлаан. Иван Влади-мирович Мичуриннун сүмөзүн аңаура 1931 чылда Волганын чөөн эринден ыран эвесе дөң кырынга дуржулга участогун тулап эгелзэн, ычангаш бүгү Поволжьеде чимистг ыш-тарны ынаар чып олуртуп эгелзэн. Оон соода олче чурт-

че ол эртемденер чимистг хой унуштерин өстүргөн, чимжэ, виногра, сапеа, вишня, яб-лок болгон оон-даа өскө. С. П. Недориннун өстүргөн «Жигулевское» дээр яб-ло-ларны амыг уеде Поволжьеде, Крымда, Грузияда, Молдавия-да, Ортаази Азияда, Москва чоогунда өстүрүп турар. («Советская Россия» солундан).

ЮБИЛЕЙЛИГ КҮС

туу муруну болгон барын ра-йоннарында унуштерин, евро-па-даа, америк-даа сөрттүк яб-локтарын чедирип тарыгы-лаан. Дуржулга станциянын дөртүнү кууу. Сентябрьнун хүнү унуштерин адынналдыр

чырыдып турар. Ында ам хо-чун чыкчылар Евгений Фи-наев биле Сергей Недорин ола-рың өстүргөн, куйбышев сөрт-түк улуг сады бар. Финаев бол-га өскө-даа уштер И. В. Ми-чурин-биле умкарып, оон сү-мөзүн ал чораннар. Поволжье-

Тараажыларнун күзөңчиг аалчылары

Дүжүт ажаал адымшынын организастыг, чидирг чокка чорудар дөң, кодо ажал-ип-чилер ам улам шудугу ажал-дап турар. Ажылдың бо ха-рысааламг уеинде кодо библиотекалар ажалдачыл-ары база улау ажалды кыл-дыр чоруп турарлар, социали-стг чарытын түндөлдөрүн үндүрүштерин айткыры эл шиктирестини турар бе-дөө чөргөс ажалдыр библи-отекалар база согураал, четтестерин оон эртен тур-ган, ажалдуулар, хава со-

хемчеглерин боттаалдыр, чаа номнары чедирбишаа, номчуттунган номнары чо-гуу оюнда согуу талаам-биле кызымак ажалдаар хү-лөзгөтөт. Ажал дөңгөмөш-шак кычар бөдүн турар бол-за, библиотекалар ажалдачыл-ары тараажыларга күзөңчиг аалчылар болуп чонуп хү-ндөткөн чаалап алырлар. Бистин коока турар «Сут-Хөд» болгон «Алла-Майды» сооктаа адым библиотек-а бар. Чыа буртала, кодо ажал-аимыгн чугула капа-ныларын уеинде библио-

текалар ажалын ажал-ипчи-лерин өртүзүндө үстүндө айтканы ышкы кылдыр ор-ганизастары чачыл болу берген. Августун соокту хушери-ниң бирөөсінде «Сут-Хөд» чалгыгында агиткуз-тыгтаа чөдө берген, концерт-ти көргүзүп бөргө, ажал-ип-чилер дыка өөрөткөн. Мындан хемчеглерин моон сонгаар-даа улам кабаргыр дөң ажалдаар бис. О. ЧОДУ. «Сут-Хөд» сооктаа топ библиотек-а эргелестин.

ПРИМОРЬЕ КРАЙ. Ырыкка Чөөн чүктө чыгып күжү-биле ажалдаар эл улау электери станциялар — Приморье ГРЭС-тин тудушкуну эгелзэн соода тайга-сында Лучинск деп хоорай тымпып келген. СОКП-нун XXIV съездинде Директивааларда ол станцияны баштайгы агрегаттары ажалдаа кырынып көргөн. Букиниксинде кара-хүрчү хо-мүрүш ааа станцияны өртүлүр чүдүшү ажалдагыт, ваа. Амыг уеде Лучинскке баштайгы чурттаага районг бол-ган хой-ипти төвү тулап турар. Түр сугарып чүс-чү өг-дөдөр хой калт чалгыжыды туттунган бажынылар ко-жип кирген. Чаа школа, урулар салтары, магайлар, кафе ажалдап эгелзэн. Аалчылар бажыны, эмелге хоораймы-ганды, эвереттериниң профессионал-техниктиг ука-ицелин өөрөтүп көргүзүп кылым турар. Лучинсктинде энергия тыңгү тургузаа Совет Ырыкка Чөөн чүктү дөңгө районг долуу-биле электиржигитинен болуу. Электери станцияны Бүгү-жылдың комсомолуу ша-лымы тудуу кылдыр чарлаан. Комсомолчу тудугун удурутчуларының бирөөн прораб Александр Ивановск Ермаковск ГРЭСке аңаа ажалдык бөөн ажалдан эгелзэн. Ам ол коо прораб, Налодарын индустрия институту зоопно дооуу турар. ЧУРУКТА: кол прораб А. П. Ивановск (он талаамында) болгон геодестант Г. И. Хоменко олар ГРЭС-тиң коо бажы-нында турлар. Ю. МУРАВИДИННИЦ фотоу. (СЭТА-нын фотохроника-мы.).

СОЛУННУН ДАРААЗЫНДАГЫ НОМЕРИ
СЕНТЯБРЬ 17-ДЕ УНЕР

Редактор В. С. ШАРАВИН.

СТЕПЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 15-ТЕ
МОСКВАДА

17.40 — Сокуу медиктер. 17.50 — Антимпералистг дөңгө-селе амыг уеинд адымдаа хосталыгы шимчээшкенин ролжун дугайында. 18.25 — Волонтерлгн мушкылыг комо-дга театрының келгенин. 19.40 — Эфандо — Чалымы племе. «Туршугу чорук». Хөвөң өстүртүрүч Сантисов дугайында телеочерк.

КЫЗЫЛДА

20.00 — «Бичин чаш». Урттаага дөңгөдө. 20.20 — Дирг чуруктары филм. 20.30 — Телемедиктер (тыла дьыта). 20.45 — Дөсөвт шерилеринин дугайында документады филм. 21.05 — Телемедиктер (орус дьыта). 21.15 — Чаралдар, рекламалар. 21.20 — «Кыргыч алааны бөлзө». Кыска филм.

МОСКВАДА

21.30 — «Оттуу ыштыг километрлер». Уран-чөчөн филм. 23.40 — «Уе». Информастг программа. 23.50 — 01.15 — Бүт бөм-бүт. «Спартак» (Москва). «Компне» (ЧССР).

СЕНТЯБРЬ 16-ДА

МОСКВАДА

17.35 — Сокуу медиктер. 17.50 — «Дөсөгөйниң коммунистг шимчээшкенин чачгы эвипи айткыргылары болгон иде-логтуу демиса. Академик Ф. В. Юсуповнун түвө чуга-лаар. 18.30 — «Адам ашакта барган». Уран-чөчөн филм.

КЫЗЫЛДА

20.00 — Телемедиктер (тыла дьыта). 20.20 — Дирг чуруктары филм. 20.30 — «Кыдымалар». Дөңгөдө. 20.45 — «Кыдымаларга болгон шиктир чорук». Документады филм. 21.10 — Телемедиктер (орус дьыта). 21.20 — Чаралдар, рекламалар.

МОСКВАДА

21.25 — Дөңгөдө. 21.30 — «Архитектура болгон бойду». Амыг хоорайны бойдустан дөңгөдө тур-пар чурумалдары-биле харылаан. «Ландшафт архитекту-ра». 22.00 — «Литературады помчугаа». Ю. Натвигин — «Тук болгон ышкыла». Рассказгы автор помчугу. 22.20 — 23.15 — А. Рубинштейн — «Дөңгө».

күштөдөр. Кызылга бүргөп, азыр, чык чөд. Халын дүңгөн се-кундаа 3-7 метр, хуауу ийги чаргында 14-16 метр чедир дөңгөдөр.

Агарын температурасы дагыт чөргөс 7-12, өскө-лөргө 14-19, Кызылга 14-16 градус чыгыт болуу.

Кино

СЕНТЯБРЬ 15-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Том Дюно» (1-ги, 2-ги кинозал) 10.00, 12.50, 15.10, 18.30, 21.20 шактарда. «КА-ХЕМ»: «Иван Блюкин кур чөдө» 15.00, «Дөргө Володеевский» 16.55, 19.45 шактарда. «ПИОНЕР»: «Мандат» 9.20, 11.20, «Чыктуу аян-чоручу» 13.40, «Чачыны» 15.30, «Рубеальче орук» 17.20, 19.10, 21.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Бодалды далай алгаш бээр» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. ЧАЙЫ КИНОТЕАТР: «Эззи» 16.50, 18.40, 20.30 шактар-да. «ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Черлин чүрө» 18.30, 20.30 шактарда.

СЕНТЯБРЬ 16-ДА

«НАЙРАЛ»: «Том Дюно» 10.00, 12.50, 15.40, 18.30, 21.20 шактарда. «КА-ХЕМ»: «Рубеальче орук» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ПИОНЕР»: «Чачыг лама» 9.20, 11.20, «Силерге ыман чо-разан мен» 13.40, 15.30, «Дугалары 0416 дөңгөч» 17.20, 19.10, 21.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Бодалды далай алгаш бээр» 15.00, 20.30, «Мэң мадаймың алдары» 16.50, 18.40 шактарда. ЧАЙЫ КИНОТЕАТР: «Чинк амыдырал» 17.30, «Спар-так» (1-ги болгон 2-ги кинозал) 19.30 шактарда. «СОВЕТ ТЫВАНЫН 10 ЧИЛИ» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Улуг селгүүстөзүш» (1-ги болгон 2-ги кинозал) 20.00 шактарда. КОМПЛЕКТИН ЭКСПЕДИЦИОН КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Зрес-диген беш киж» 10.00, 16.00, «Олеңо Дундич» 18.30, 20.30 шактарда. «ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Ону Роберт дээр» 16.30, «Черлин чүрө» 18.30, 20.30 шактарда.

ОГУРЕЦТЕРНИ
ДУЗААРЫ

Дузаарда чаа ажалган, но-гаан, бир аай огурецтерни шя-лиш алыр. Оларын өртөн чып алган, ол-ла хун дузаар. Огурецтерин соок чөргө — чөргө бажыга азы доштук сиклаха шыгаар, 5 градус чыгыг температурга шы-жааларга аки болуу. Оон бөдн температурга огурецтер ажи-бөөр болгон шылары куду-лаар.

100 килограмм огурецти ду-заарда, дараазында толума-жар керек: улау-улау кылдыр доорал каан 300 грамм чөс-лө, 3 килограмм койкут, 0,5 килограмм хрен, 1 килограмм ник-караның бөрүзери; 1 кочал бичин-бичин огурецтер дузаарда 800 грамм дус, улау-улау огурецтер дузаарда 1 кочал сугта (12 литр) 1 ки-лограмм 40 грамм дус керек.

Огурец дузаарда, хайналыр-ган, сооткан сугну ажалдаар. Ногаан помидорларын база шак ыштыр арга-биле дузаар. Дузаар мурунда доораларны агар-аказын хынаар; даштыгы дурун хайналырган кара чук-биле чаалкан, ышкы халыктарын эштертер.

УЕГЕ ТААРЫШТЫР

КАПУСТАНЫ
ДУЗААРЫ

Эрте азы орай үнөр ама-гер деп сөрттүн капустазында аңгыда, капустаны өскө бүтү сөрттарын ажалдып ан болуу. Капустаны доорал, кезип алган, дооралже 3-4 катап урутар.

Доорала капустаны доорал-же уруарын мурунда демир дөңгөс азы арыд чун каан-кан стол кырыпта салган, дус-биле аки холуштур былап-тан. Ичан дус капуста сууга бурун эсти бар. Оон соон-да доорал дүңгөн арыг ка-пуста бөрүлөрн катталтыр салган, бөрүлөр кырычче доор-ла капустаны урутар. Ка-пустаны суу үнүп каар кылдыр ышкы допкан азы өскө керек-сөд-биле тырып бызырар. Ича-чан чугаладыр доорал мор-ковту капустаже холуу. Ка-пустаны дузап тура тмин, яб-локтар, перец, лавр бурунун немен ал болуу. Тмин биле анисти маргаа бичин-бичин кылдыр боон алган, капуста кырынга салып каап болуу.

Дораан капустаны кыт-кыт кылдыр салган, дузап турар уеде оларын аразында дусун 50 хулауу ажалдыр-ге шыгыткан борбак капустаны чартыттай кескен, салып бо-луу. Урмектей кескен, ары-лаан капустага капустаны өзөд дөңгөс кезекке (шавыш-тыр) керткеш, керткен чө-ринче дус уруп каар. Доорал-нын кырында капустаны по-гаан бөрүлери-биле, азы по-сөд-биле шыккан, оон соонда ышкы халы-биле дугааш, оон кы-рында аар чүбө-биле бажырып каар.

Капустаның ажыыр хуусаа-зы дооралы: салган бажы-нын температурасында ха-мааржар. Ажырында өн-не таарымалыг температура 18 — 20 градус деп санап турар. Бө температураның уеинде ажымышын 7 хүн үргүчү-лөөр. Эзэон чачыс температу-ра уеинде ажымышына хуу-сазы уаар. Ажал турар үе-де эзэон каш хүннөр өрткөн-де хейлөр (көкүтүлөр) көстүп эгелээр, ычан ол хей аки үк-

аун дөң, капустаны дүңгө-ге чедип турар сугуруту каан арыг шөйбөк халык нажы-би-ле өтүр чүшкүлөр, оон ийи хонган бөдө казан чүшкүр.

Капуста көкүтөдөстөй бөргө, халымын ажиткан, ха-лыгы, песту база бажырып чүгүн чун каапкан, чаа бө-рүлөр салып каар. Кол ажымышкенин соодунда ка-пуста аки азы кылгар сарыг өңүт, чаагай чыгыг апаар, дайнарга бичин калжыргай-нып турар; дузап каан суу борангай турганында агарып, азы кызып кедир. Капустаныг дооралын кол ажымышкенин соонда соок бажыга (серин чөргө) салып, бажырып чүгүн эвөжөдөпкөн, 8 градустан өрү чыгыг температурга шыгжа-на чогуу. Дузап капустаны шыгжаал турар уеде оон суу ону үргүчү шыа аам берген турарын хайгаарар керек. Суг кырында тынтып каар дүдүк-тү үргүчү ооарымчалга ап каан, ышкы халымын, маралын болгон чүгүн, өйөн-өйөн хайныдырган суг-биле чун

МӨӨГҮЛЕРНИ
ДУЗААРЫ

Дузаарда ыжык, гуади, волюшка, сырожаа деп мө-өгүлөрн алыр. Гуади, волюшканын, сырожаалар-ны соок сугта 5-6 шактарда салып каар керек, а ыжык-терни чүтлө чун каапкан, да-зылчалтарын кезип каа-тар. Хей өнөс койкут азы ник-караның бөрүлөрн мөөгүлө-рин аразыга салгылаш, бе-леткен алганы мөөгүлөри жө-кааржыгаа олуртуйт Ур-ган, дус урутар. 1 кило-

КАДЫРГАН
МӨӨГҮЛӨР

Чаш, кадыг чаа мөөгүлөри даштында картан аштан каа-пкан, үрмектей кескен, хөдөн кырыпта аразы хөс кылдыр чадип каар. Иаңи хуңде хөдөгө кылдыр, оон алаза-ларга ургаш, акчын хүй на-раап, куртаг, чыгыг чөс са-лып каар. Чиринин мурун-да сүткө өртүргөн, саржата азы сетаган буурунуктур ха-йныдырлар. Ыдыг мөөгүлөр кончуг амылангы болуу.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ
АДРЕСИ

Бизил, Шетиник-Браченко куумчугу, бажы № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторун 24-63, редакторун ораалдачылдарын болгон пропаган-да шидиянын 35-24, харысаалагы секретарын 23-35, саргыжы амычур квалитин 37-13, кулауру квалитинин 23-54, кезе ажал-агы квалитинин 21-47, үлөтүр квалитинин 22-64, чагаа база совет тургузу квалитинин 41-27, информация квалитинин 20-60, бухгалтеря-ны 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75 телефонго долар.

ТЫВА АССР-ниң Министрлар Чөөүдөлиниң чакында Тыванын оон үндүрөр черинин республика типографиясы (Бизил, Шетиник-Браченко куумчугу 1.). ТС-00429.

Солун неделяда
6 катап үнөр